

Slobodan Bjelajac

Odsjek za sociologiju
Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

UDK 316.334.56(047.31)

316.334:365.48

Prethodno priopćenje

Primljeno: 02.10.2007.

REZIDENCIJALNA SEGREGACIJA I NEJEDNAKOSTI U UVJETIMA ŽIVLJENJA

Sažetak

Temeljni cilj ovoga rada jest da ukaže na vezu između rezidencijalne segregacije u urbanoj sredini i razlike koje među socijalno segregiranim dijelovima prostora postoje u pogledu uvjeta življenja. Uvjeti življenja se pri tom definiraju indikatorima stambenih uvjeta i uvjeta okoliša (površine različitih prostora za zadovoljavanje potreba stanovništva te ekološki uvjeti sredine)

Analiza je pokazala da segregirani prostor grada bitno utječe i na uvjete življenja. Stanovnici nižih socijalnih tipova prostora žive u lošijim, a stanovnici viših socijalnih tipova u boljim životnim uvjetima (prostor je podijeljen na pet osnovnih socijalnih tipova prostora i to: slum, poluslum, standardni tip, poluelitni i elitni tip). Time se još više pojačava eksploatacija nižih slojeva populacije, što bi planiranjem trebalo minimizirati kroz diferenciranu i ponderiranu gentrifikaciju grada.

Odnos između segregacije i diferencijacije uvjeta življenja nije, međutim, upotpunjen utjecajem prve na drugu, već je i obrnuto. Kvaliteta uvjeta življenja bitno određuje i socijalnu segregaciju u prostoru grada, jer različiti društveni slojevi, zbog razlika u mogućnostima izbora vrše izbor prostora za stanovanje s obzirom na njegovu kvalitetu.

Ključne riječi: *ekološki hendikep, gentrifikacija, kvaliteta života, rezidencijalna segregacija, planiranje.*

Pojmovno-hipotetski okvir istraživanja

Osnovna postavka ovoga rada jest da je rezidencijalna segregacija u urbanoj sredini (Burgess, 1928; Čaldarović, 1987, 1989; Seferagić, 1977, 1988; Wirth, 1956; Bjelajac, 1972a, 1972b, 1983a i b te 1993) u izravnoj vezi s razlikama u uvjetima života stanovnika. Ove se razlike javljaju dijelom kao uzrok, a dijelom kao posljedica rezidencijalne segregacije, i izazivaju podjelu interesa u prostoru grada, kao i razlike

u identifikaciji s gradom stanovnika različitih područja. Dok se u prvom slučaju radi o prirodnim ili radom stvorenim uvjetima života (od stanja okoline do opremljenosti i mogućnosti sredine za zadovoljavanje temeljnih potreba populacije), koji neke dijelove grada mogu učiniti više, a neke manje atraktivnim i privlačiti različite socijalne slojeve populacije, u drugom se slučaju radi o razlikama među društvenim slojevima različitih dijelova grada u pogledu mogućnosti uređenja vlastite sredine u skladu s potrebama i interesima (što je sredina atraktivnija, veća je i njena privlačnost za više društvene slojeve populacije koji imaju više znanja i društvene moći za daljnje njeno uređivanje i obrnuto).

S obzirom na različite vidove diobe prostora (Bjelajac, 1993) u planiranju se mora voditi računa o diferenciranom pristupu. Prostor se diferencira na substandardne i nadstandardne dijelove, izazivajući nezadovoljstvo stanovnika koji žive u prvima te nerazumijevanje tog nezadovoljstva od strane stanovnika u drugim dijelovima grada. Nejednakost u uvjetima življenja se pri tom još više potencira među različitim dijelovima urbane sredine, što ometa normalno funkcioniranje grada i odlučivanje o njegovom razvoju. Grad se tako zatvara ne samo unutar sebe (među pojedinim dijelovima grada), već i unutar regionalnog prostora; ne samo da regionalne nejednakosti utječu na segregaciju u gradu, već i ona sama izaziva vanjsku podijeljenost prostora.

Iako je analiza u ovome tekstu izvršena prije dva desetljeća, smatram kako su njezini rezultati i danas relevantni, jer se promjene socijalne segregacije u prostoru grada, kao i odnos te segregacije i uvjeta življenja vrlo teško mijenja. Pretpostavljam da je potrebno promijeniti neku paradigmu da bi se taj odnos promijenio. U prošlosti smo imali nekoliko takvih promjena. Primjerice, kad su se promijenili sanitarni standardi (osunčanost stana, voda u stanu, kupatilo, WC i sl.), onda su društveni slojevi iz centra grada, koji je do tada bio elitni, počeli izgrađivati Bačvice i Meje, naravno po novim zahtjevima izgradnje. I sada se, međutim, može govoriti o promjeni paradigme. Tako nekad stranci nisu mogli kupovati stanove u našoj zemlji, a danas to mogu. Pokazalo se da je najveći interes za stanovima u povijesnoj jezgri grada, što bi moglo promijeniti njezin socijalni status (to još uvijek, međutim, nije masovna pojava pa povijesna jezgra još uvijek ima karakter „*sluma*”).

Korištena socijalna tipologija prostora temelji se na ponderiranim pokazateljima po slijedećem redosljedu značajnosti:

1. stupanj obrazovanja;
2. sanitarna opremljenost stana;
3. površina stana po stanaru;
4. starost stana i stanovnika po popisnim krugovima
Splita 1981. godine (Bjelajac, 1992).

Nezavisne varijable u ovom istraživanju su sljedeći **socijalni tipovi prostora**:

1. slum;
2. poluslum;
3. standardni tip;
4. poluelitni tip;
5. elitni tip.

Ove su nezavisne varijable dobivene na temelju analize rezultata popisa stanovništva po popisnim krugovima.

Zavisne varijable istraživanja su sljedeće **objektivne i subjektivne karakteristike naselja**:

1. oprema naselja dječjim vrtićima;
2. oprema naselja osnovnim školama;
3. oprema naselja trgovinama;
4. oprema naselja ugostiteljskim radnjama;
5. oprema naselja uređenim zelenim površinama i sportskim terenima;
6. stupanj zadovoljstva stanovnika naseljem;
7. stavovi stanovnika prema ekološkoj situaciji u naselju.

Ove su zavisne varijable dobivene anketiranjem na uzorku od 1.000 ispitanika splitske aglomeracije izvršenim 1990. godine za potrebe Programa gospodarenja prostorom Kaštelanskog zaljeva.

Razlike u uvjetima stanovanja

Analiza razlika u uvjetima stanovanja podijeljena je u sljedeće skupine indikatora:

1. analiza stambenih uvjeta;
2. analiza uvjeta izvanstambenih prostora.

Najobjektivniji indikator stambenih uvjeta (relativna površina stambenog prostora po stanaru) pokazala je postojanje izrazitih razlika u tom pogledu među različitim socijalnim tipovima prostora. Tako je površina stana po stanaru najmanja u slumovima (cca 11 m²/stanaru) i poluslumovima (15 m²), a najveća u elitnim (23 m²) i poluelitnim dijelovima grada (20 m²/stanaru) Ove razlike nadopunjene su razlikama u opremljenosti izvanstambenih prostora i upotpunjavaju sliku segregiranosti grada.

Analiza opremljenosti naselja pojedinim sadržajima potrebnim za zadovoljavanje svakodnevnih potreba stanovnika pokazala je da u tom pogledu postoje značajne razlike među socijalnim tipovima prostora i to takve koje ukazuju na najpovoljnije uvjete u elitnim i poluelitnim tipovima prostora u usporedbi s uvjetima u slumovima i poluslumovima (standardni tip prostora se u tom pogledu očituje manje-više prosječnim)

Tako je analiza objektivnih podataka o površini različitih dolje navedenih sadržaja pokazala da je ona u slumovima i poluslumovima daleko manja od prosječne, dok

su istovremeno u elitnim i poluelitnim tipovima gotovo uvijek iznadprosječne. Osim toga, u zadnjoj koloni naredne tablice jasno se da je ukupno stanje sadržaja tim povoljnije što prostor socijalno više teži elitnom tipu prostora, kao i obrnuto, nepovoljnije što je prostor bliži nižim socijalnim slojevima populacije.

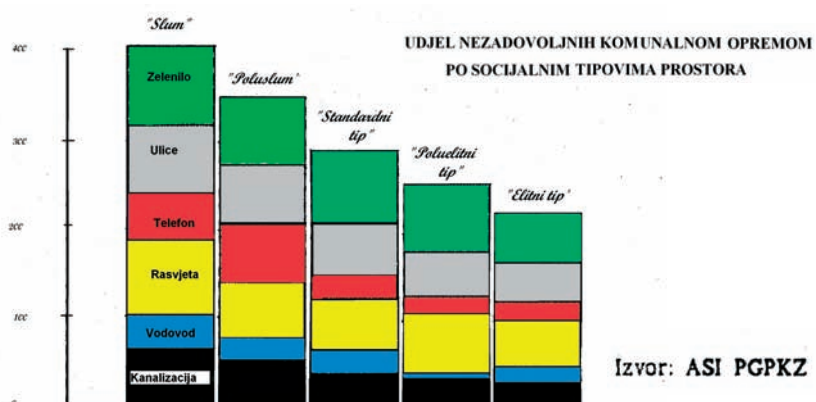
Tablica 1. INDEKSI RELATIVNIH POVRŠINA SADRŽAJA PO SOCIJALNIM TIPOVIMA PROSTORA m2 prostora po korisniku

SOCIJALNI TIPOVI PROSTORA	Vrtići	Osn. škole	Trgovine	Ugosteljski sadržaji	Zelene površine	Sportski tereni	UKUPNO
Slum	57	100	25	67	38	29	50
Poluslum	64	69	25	100	36	29	46
Standardni tip	93	85	50	33	18	2	36
Poluelitni tip	186	82	100	133	68	73	89
Elitni tip	93	159	100	100	340	365	275
UKUPNO	100	100	100	100	100	100	100

IZVOR: Srednjoročni plan uređenja prostora općine Split 1985 -1990

Prikazane razlike su, međutim, rezultirale i razlikama u stupnju zadovoljstva naseljem, odnosno sveukupnim uvjetima življenja.

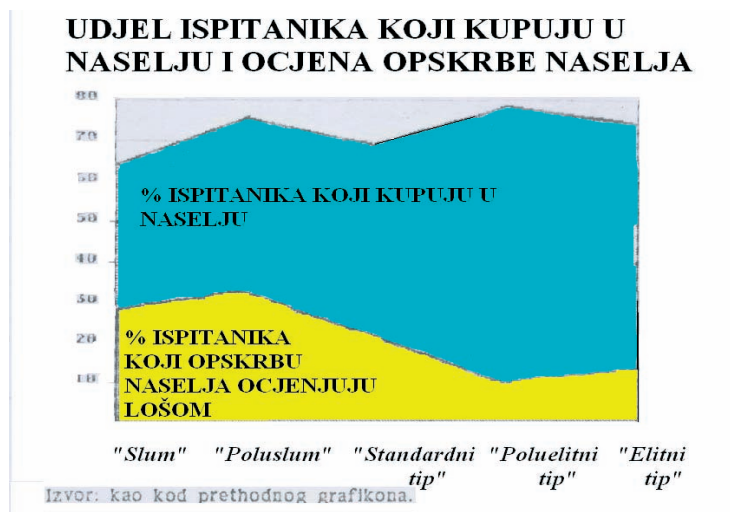
Nejednakost u uvjetima življenja različitih dijelova gradskog prostora ide čak do nekih najosnovnijih urbanih sadržaja, kao što je opremljenost komunalnim sadržajima. Iz narednih prikaza se kako je najveće nezadovoljstvo svim istraživanim sadržajima kumulirano u slumovima, kao i da nezadovoljstvo postupno opada približavanjem elitnom tipu prostora.



Graf. 1.

I pored toga što se radi o subjektivnom pokazatelju, nedvosmisleno se ukazuje na lošiju opremljenost nižih i bolju opremljenost viših socijalnih tipova prostora pa čak i kod takvih sadržaja kao što je vodoopskrba, da ne spominjemo razlike u nezadovoljstvu telefonskim instalacijama i drugim sadržajima koji spadaju u viši tip standarda. Tako je odnos zadovoljnih i nezadovoljnih kanalizacijom u slumovima **1:3**, vodoopskrbom **1:1**, telefonima **1:2.5** u korist nezadovoljnih, dok je kod elitnih tipova taj odnos ili obrnut (kod vodoopskrbe i telefonske mreže) ili izjednačen (kao kod kanalizacije) Odnos između nezadovoljstva stanovnika slumova i elitnih četvrti kod svih ovih pokazatelja je ili **1:2** (kao kod kanalizacije), ili čak **1:3** (kao kod vodoopskrbe i dijelom telefonske mreže).

Razlike idu čak do diferenciranja različitih tipova prostora s obzirom na opskrbu naselja, koja utječe na to hoće li stanovnici svakodnevnu kupovinu obavljati u naselju ili ne. Tako se iz narednog prikaza jasno da žitelji nižih socijalnih tipova prostora u većoj mjeri od stanovnika elitnih tipova ocjenjuju opskrbu naselja lošom, kao i da u manjoj mjeri u odnosu na ove druge obavljaju svakodnevnu kupovinu u naselju.



Graf. 2

Povoljniji uvjeti u slumovima nego u poluslumovima uvjetovani su njihovom lokacijom (jedni su centralni, a drugi periferni), a kod poluelitnih i elitnih prostora mali stupanj nezadovoljstva je uvjetovan njihovom blizinom centru, iako je daleko više onih koji kupuju u naselju nego što je to slučaj s nižim socijalnim tipovima prostora. I pored toga, razlika u zadovoljstvu između sluma i elitnog tipa je izrazita (**28%:13%** nezadovoljnih, i **34%:52%** zadovoljnih opskrbom).

Slične se razlike očituju i kod (ne)zadovoljstva dječjim ustanovama i stanjem sastajališta za mlade, a vjerojatno i drugim sadržajima.

U kojoj to mjeri utječe na kvalitetu života i stupanj zadovoljstva naseljem općenito, ne treba posebno ni dokazivati. Najzornija ilustracija razlika (ne)zadovoljstva naseljem je ispitanikova tendencija promjeni mjesta stanovanja. Te su razlike izrazito značajne ako se usporede izjave stanovnika slumova kojih nešto više od polovine namjerava promijeniti naselje, što je slučaj sa samo 1/3 stanovnika elitnih kvartova (53%:33%).

Nejednakost u uvjetima življenja se, međutim, može promatrati i po drugim indikatorima, o kojima do sada nije bilo riječi. Poznato je da substandardno stanovanje iza neke granice povlači za sobom i sociopatološku dimenziju (Wirth, 1956; Zorbaugh, 1976; Burgess, 1967 i 1928; Gans, 1973 i dr.). Tako su neka istraživanja pokazala postojanje značajnih razlika s obzirom na dob, obrazovanje, migrantski status, neke sociokulturne faktore, gustoću naseljenosti i gustoću stanovanja (Bjelajac, 1972a i b) te teritorijalnu distribuciju afektivnih psihoza u urbanoj sredini (Munjiza, 1982).

Još su istraživanja sedamdesetih godina u Splitu pokazala da postoji nejednaka raspoređenost socijalne patologije u tom gradu te da su sociopatološke pojave kao TBC, alkoholizam, prostitucija, recidivna maloljetnička delikvencija i druge, koncentrirane upravo u onim prostorima koji imaju nižu socijalnu strukturu populacije te lošije stambene uvjete. To su centar grada, posebno najstariji dio, Brda, Kaštela i još neki tada periferni dijelovi prostora (Bjelajac, 1972a i b te 1982).

Isto tako, poznato je da se s rezidencijalnom segregacijom odvijaju i neujednačeni životni ciklus i naselja zbog razlika u natalitetu i mortalitetu, broju djece te dužini trajanja života različitih društvenih grupa (Girard, 1966).

Sve to, zajedno s getoizacijom s jedne i elitizacijom s druge strane, pojačava razlike između različitih tipova prostora, pauperizirajući pojedine njegove dijelove do te mjere da im se smanjuje ekonomska vrijednost, što utječe na daljnje doseljavanje marginaliziranih slojeva u te prostore. „Začarani krug” se još proširuje i razlikama u ekološkoj situaciji, bitno određujući odnos prema naselju i neke druge tendencije.

Nejednakosti u ekološkim uvjetima

Iz činjenice postojanja razlika u lokaciji stanovanja različitih socijalnih skupina populacije, lokacije industrijskih zona te vezivanja nižih društvenih slojeva uz njih, može se donijeti zaključak i o postojanju razlika među različitim socijalnim tipovima prostora u pogledu ekološke situacije. Ovaj se zaključak može pribrojiti tezi „The Poor Pay More” i on upotpunjava sliku posljedica rezidencijalne segregacije.

Ekološki se faktor, međutim, ne javlja samo kao posljedica, već i kao uzročni čimbenik s obzirom na to da on bitno određuje izbor lokacije stanovanja. Jer, oni koji imaju društvene

moći i materijalnih mogućnosti mogu birati lokaciju stanovanja, za razliku od onih koji nemaju tih mogućnosti i kojima upravo zbog toga ostaju manje atraktivne lokacije i u ekološkom smislu. Oni nemaju ni dovoljno znanja o smetnjama koje proistječu iz takvog stanovanja pa dok ga ne iskuse, ne pridaju naročit značaj zdravom okolišu, jer više vrednuju niže troškove prijevoza. Međutim, nakon određenog vremena boravka i smetnji koje proizlaze iz nezdrave životne sredine, nastoje situaciju mijenjati.

Ekološki hendikep se, međutim, javlja istovremeno i kao posljedica rezidencijalne segregacije u urbanoj sredini, i to upravo pri pokušaju promjene situacije. Upravo zato što slojevi koji su izloženiji utjecaju zagađenja nemaju dovoljno društvene moći, materijalnih sredstava pa ni društvenog ugleda, jednostavno ne mogu značajnije utjecati na izmjenu ekološke situacije u vlastitoj sredini, dok oni drugi, koji imaju društvene moći i koji raspoložu materijalnim bogatstvom nemaju dovoljno interesa pa ni zainteresiranosti za promjene uvjeta života u prostorima u kojima ne stanuju. Oni toliko ne osjećaju ekološke hendikepe, jer su njihovi stanovi uglavnom u krajevima gdje to nije problem, ali i zato jer bi takve intervencije umanjile njihove zarade u sustavu nepostojanja instrumenata ekološke politike.

I dok jedni ne mogu izmijeniti situaciju, oni koji je ne osjećaju to ne žele. Iako se, nažalost, ne raspoložu objektivnim podacima o razlikama stanja životne sredine, poznato je postojanje izrazitih razlika u zagađenosti mora, tla i zraka s obzirom na blizinu zagađivača i to takvih da s udaljenošću od izvora zagađenosti opada i sama zagađenost. Iz dolje prikazane tabele i grafikona jasno se postojanje razlika među stanovnicima različitih socijalnih tipova prostora u zapažanju eko-situacije, koje proizlaze upravo iz ovih razlika u udaljenosti od zagađenja. Treba pri tom napomenuti i postojanje određenih vrsta zagađenja koje podjednako pogađaju različite dijelove prostora (npr. zagađenosti zraka od automobila, zagađenost mora od kanalizacije i sl.) iz čega proizlaze i neke sličnosti u stavovima stanovnika različitih tipova prostora (treba napomenuti i postojanje različitih kriterija kod različitih slojeva populacije u pogledu ekološke osjetljivosti).

Tablica 2. STAV STANOVNIKA PREMA EKOLOŠKIM UVJETIMA U NASELJU PO SOCIJALNIM TIPOVIMA PROSTORA (U%) $C = 0,29$

Socijalni tipovi prostora	Podnošljivi	Nisam uznemiren	Teško podnošljivi	Nepodnošljivi	Namjeravam odseliti	UKUPNO
SLUM	13	17	34	28	8	100
POLUSLUM	32	34	16	16	2	100
STANDARDNI	44	26	19	8	3	100
POLUELITNI	39	34	17	6	4	100
ELITNI	47	31	12	8	2	100
UKUPNO	38	30	18	11	3	100

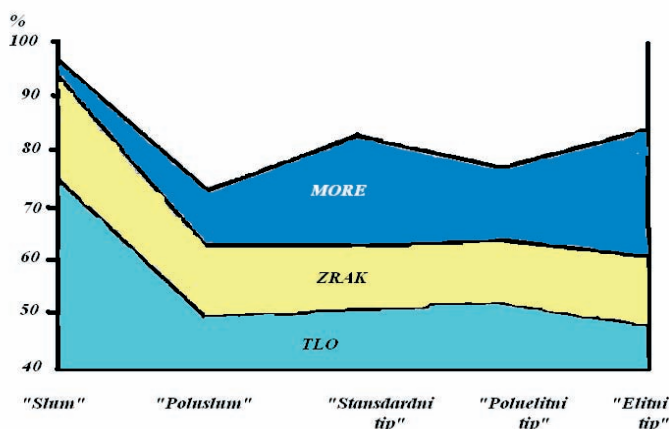
IZVOR: Sociološko istraživanje Kaštelanskog zaljeva 1990.

Iz prikaza se generalno može zaključiti da je izraženost ekološkog problema obrnuto proporcionalna nivou socijalnog statusa stanovnika područja te da što se više ide ka nižim eko-situacija se sve više pogoršava, i obrnuto, približavanjem socijalno višim tipovima prostora, eko-situacija se poboljšava (visok koeficijent kontingencije pokazuje na značajnu povezanost). To se može ilustrirati činjenicom da stanovnici sluma tri do četiri puta intenzivnije doživljavaju ekološku devastaciju od stanovnika elitnih kvartova, dok stanovnici polusluma samo oko dva puta intenzivnije od stanovnika poluelitnih kvartova. Tako npr. dok se kod stanovnika sluma podnošljiv stav javlja u samo 13% odgovora, gotovo polovima stanovnika elitnih četvrti opredijelila se za takvo viđenje situacije („situacija je ista kao i u drugim gradovima”) S druge strane, samo 2% stanovnika elitnih prostora odgovara ekstremnim stavom („planiram se iseliti”), dok je to slučaj s čak četiri puta više stanovnika slumova.

Isto tako, postoje i značajne razlike među stanovnicima različitih socijalnih tipova prostora u pogledu percepcije stupnja zagađenosti, kao što postoje i izrazite razlike u toj percepciji pri raspoznavanju vlastite životne sredine kao najzagađenije.

Postoje također značajne razlike u pogledu percepcije vrste zagađenja te opasnosti od pojedinih vrsta polucija. Tako, dok je osjećaj zagađenosti mora, tla i zraka najizraženiji kod stanovnika slumova, kod zagađenosti stanovnika ostalih područja je on daleko manje izražen, posebno kod elitnih kvartova. Međutim, i kod ovih zadnjih je on daleko izraženiji kad se radi o zagađenosti mora, jer je ono manje-više zagađeno u svim područjima oko grada (ni to nije sasvim isto jer se radi o različitom poimanju zagađenosti, što se po tome što je u pojedinim područjima već dolazilo do pomora ribe, dok se u drugim radi samo o nemogućnosti korištenja mora za kupanje.

Osjećaj zagađenosti po socijalnim tipovima prostora



Graf. 3.

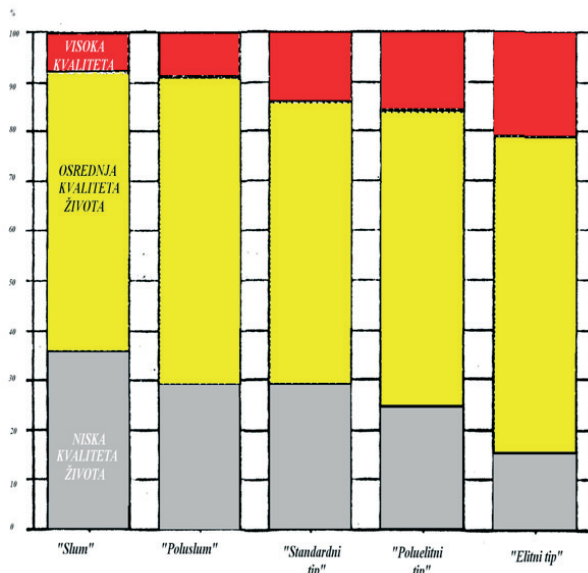
Dijelom zbog razlika u zagađenju, a dijelom zbog poznatih razlika u zdravstvenoj situaciji među različitim društvenim slojevima populacije, socijalne razlike koje postoje između različitih dijelova urbane sredine, utječu i na razlike u zdravstvenom stanju stanovnika različitih prostora. Iz toga se indirektno može zaključiti da postoji značajan utjecaj lokacije stanovanja u širem smislu na postojanje navedenih smetnji. Jer, ekološki najugroženija područja (Solin i Kaštela) u gotovo svim slučajevima pokazuju najizraženiji osjećaj smetnji, dok sam Split, a pogotovo istočni dio aglomeracije koji je manje izložen zagađenjima u svim slučajevima pokazuje manju opterećenost smetnjama. Respiratorne smetnje su pritom pogotovo izražene u područjima zagađenja zraka (Solin i Kaštela) te treba diferencirano postaviti zdravstvenu zaštitu. I pored toga što to nije potkrijepljeno objektivnim podacima (dijagnozama isl.), dovoljno se ukazuje na potrebu za dubljim, interdisciplinarnim istraživanjima u tom smislu. Da se zdravstvene tegobe pravilno raspoređuju u skladu sa socijalnom segregacijom prostora, nedvosmisleno se jasno i iz narednog prikaza.

Očito je da su se zdravstvene smetnje najviše kumulirale u slumovima te da postoje značajne razlike i među samim smetnjama u njihovoj povezanosti sa socijalnim tipovima prostora (povezanost je najveća kod trovanja ($C = 0.28$), a najmanja kod astmatičnih tegoba ($C = 0.18$)). U područjima gdje je zagađenost zraka najizraženija (Solin, Kaštela, a gledano kroz socijalne tipove prostora), i respiratorne smetnje su dva puta izraženije nego u drugim područjima, jer ih u slumovima navodi čak 43% ispitanika, prema samo 21% u elitnim četvrtima.

Sve to nedvosmisleno vodi zaključku o postojanju značajnih razlika u kvaliteti života različitih dijelova socijalno izdiferencirane urbane sredine, odnosno među različitim društvenim slojevima grada. I u pogledu ekološke i u pogledu zdravstvene problematike može se slobodno zaključiti da „*The Poor Pay More*“, što se i po samim izjavama ispitanika.

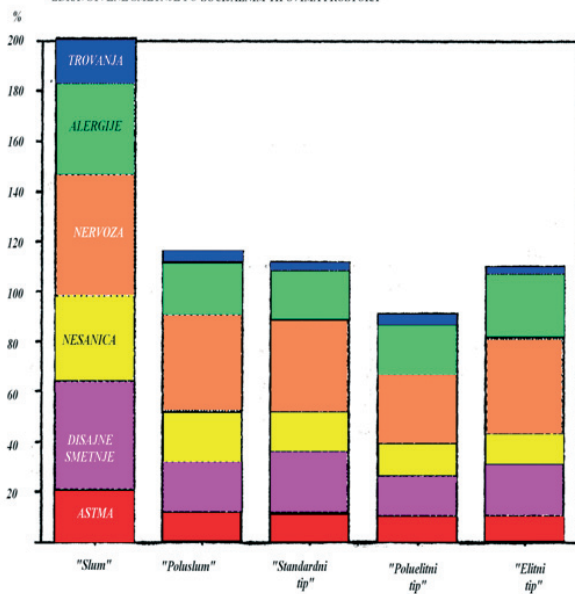
Iz tih se odgovora može zaključiti i postojanje svijesti o razlikama, što stvar čini još problematičnijom, s jedne, ali i pogodnijom za promjene, s druge strane. Jer, dok čak 36% ispitanika iz slumova ocjenjuje kvalitetu života prostora u kojem živi lošom ili čak vrlo lošom, a samo 7% vrlo dobrom ili odličnom, istovremeno, samo 16% ispitanika iz elitnih kvartova osjeća kako živi loše, a preko 20% govori o vrlo dobroj ili odličnoj kvaliteti života. Iako to ne izgleda izrazito, kad se stavovi stanovnika slumova i elitnih kvartova usporede, dobiva se da stanovnici slumova dva i više puta procjenjuju kvalitetu svog življenja lošijim od stanovnika elitnih dijelova prostora, kao i da je tri puta manje od stanovnika elitnih kvartova ocjenjuju dobrom.

OCJENA KVALITETE ŽIVOTA PO SOCIJALNIM TIPOVIMA PROSTORA



Graf. 4.

ZDRAVSTVENE SMETNJE PO SOCIJALNIM TIPOVIMA PROSTORA



Graf. 5.

Svetone samo da utječe na viđenje grada kao (ne) jedinstvene cjeline, na segmentaciju interesa te identifikaciju s gradom, već ima i značajnih implikacija po budućnost grada, po odlučivanje o njegovom razvoju te za viđenje odnosa grada prema regiji kao cjelini.

Zaključci

Iz analize uvjeta življenja promatranih kroz prikazane parametre može se nedvosmisleno tvrditi da rezidencijalna segregacija određuje i segregaciju tih uvjeta, ali i obrnuto, da određeni indikatori uvjeta života (posebno ekološki) utječu na izbor mjesta stanovanja, posebno kod slojeva koji imaju mogućnosti izbora. Imajući to u vidu, može se također zaključiti da se rezidencijalna segregacija javlja u funkciji dodatne eksploatacije nižih društvenih slojeva populacije, što rezultira koncentracijom patoloških stanja (od medicinske do socijalne patologije) u pojedinim dijelovima urbane sredine i samim tim stvara dodatne konflikte na nivou grada te otežava planiranje razvoja.

Jer, socijalna segregacija prostora i segregacija u uvjetima stanovanja značajno određuju i vezanost ispitanika za prostor te identifikaciju s njim.

Zato u procesu planiranja treba imati u vidu da je grad segregirana sredina, da ta segregacija ima učinaka na različite sfere ljudskog života, s obzirom na nemogućnost izmjene takve situacije, zahtijeva bar diferencirani pristup u poboljšavanju kvaliteta življenja. Tako se u nastojanjima gentrifikacije urbane sredine koja je nužna radi poboljšavanja uvjeta života u gradu mora koristiti pristup koji bi diferencirano i ponderirano odredio prioritete. Jer, grad nije samo prostor za život jednih, već svih slojeva populacije. Dodatna eksploatacija kroz spacijalnu dimenziju vodi samo daljnjem razaranju urbanih vrijednosti, zamjenjujući princip kvalitete kvantitativnom destrukcijom, i grada i regionalnog okoliša.

I konačno, analiza je pokazala kako je problem rezidencijalne segregacije u urbanoj sredini i danas aktualan, štoviše zbog promjena koje su se desile u kapitalizmu izraženije pojačan pa da ovaj tekst može poslužiti kao osnova za daljnje istraživanje ovog fenomena. Jer, konflikti koji iz ove situacije mogu proizići, mogu izrazito poljuljati postojeću relativnu ravnotežu između stanovnika različitih gradskih područja (izrazito siromašno opremljenih kvartova bijede i izvrsno opremljenih elitnih kvartova).

Literatura

- Bjelajac, S. (1972a) Urbanistički aspekti društvene nejednakosti na primjeru splitske aglomeracije, *Pogledi*, 3(8):114-132.
- Bjelajac, S. (1972b) Sociološki presjek splitske aglomeracije. Sociološka studija, Split: *Urbanistički zavod Dalmacije - Split*.
- Bjelajac, S. (1983a) Kako se stvara socijalni zoning grada?, *Gledišta*, 13(1-4):38-52.
- Bjelajac, S. (1983b) Faktor urbanizacije, U: Cvitan, O. i sur. *Samoupravno-teritorijalna transformacija komunalnog sistema općine Split*, Split, Pravni fakultet – Split, 1-129.
- Bjelajac, S. (1993) Rezidencijalna segregacija u urbanoj sredini, Doktorska disertacija, Zagreb, *Filozofski fakultet*.
- Burgess, E.W. (1967) The Growth of The City: An Introduction to the Research Project, U: Park, R. & Burgess, E.W. (ed.), *The City*. Chicago, University of Chicago Press.
- Burgess, E.W. (1928) Residential Segregation in American Cities. *Annals of American Academy of Political and Social Science*, 14:105-115.
- Caplovitz, D. (1963) The Poor Pay More. New York: *The Free Press of Glencoe* (navedeno prema Haralambosu, 1989.)
- Cifrić, I. (1989) *Socijalna ekologija*, Zagreb, Globus.
- Cifrić, I. (1990) Ekološka adaptacija i socijalna pobuna, Zagreb, *Radničke novine*.
- Čaldarović, O. (1985) *Urbana sociologija*, Zagreb, Globus.
- Čaldarović, O. (1987) Socijalna pravda i nejednakosti - prilog razmatranju socijalne stratifikacije u urbanoj sredini. *Revija za sociologiju*, 4(1-2): 105-121.
- Čaldarović, O. (1989) *Društvena dioba prostora*, Zagreb, Sociološko društvo Hrvatske.
- Gans, H. (1973) *More Equality*, New York, Pantheon Books.
- Girard, A. (1966) Društvena demografija. U: Gurvitch, G., *Sociologija*, tom I (str. 290-308) Zagreb: *Naprijed*.
- Haralambos, M. (1989) *Uvod u sociologiju*, Zagreb, Globus.
- Levy & Visotsky (1969) The Quality of Urban Life - An Analysis from Perspective of Mental Health. U: Bloomberg & Schmandt, *The Quality of Urban Life* (str. 4255-2681) Beverly Hills: Sage Publications.

- Munjiza, M. (1982) *Afektivne psihoze u urbanoj sredini*, Beograd, Savremena administracija.
- Pjanić, Lj. (1980) *Politička ekonomija prostora*, Beograd, Savremena administracija.
- Popović, M. (1967) *Problemi društvene strukture*, Beograd, Kultura.
- Rogić, I. (1987) Paleindustrijska paradigma i razaranje grada. *Pogledi*, 17 1(1): 169-180.
- Rogić, I. (1992) *Stanovati i biti*, Zagreb, Sociološko društvo Hrvatske.
- Rupert, K., Schaffer, F., Maier, J., Paesler, R. (1981) *Socijalna Geografija*, Zagreb, *Školska knjiga*.
- Seferagić, D. (1977) Socijalna segregacija u urbanom prostoru - primjer Zagreba, Magistarski rad, Zagreb, *Filozofski fakultet*.
- Seferagić, D. (1988) *Kvaliteta života i nova stambena naselja*, Zagreb, Sociološko društvo Hrvatske.
- Sekulić, D. (1983) O pristupima proučavanju stratifikacione strukture jugoslavenskog društva, *Sociologija*, 25(1): 1-20.
- Wirth, L. (1957) Urbanism as a Way of Life. U: Hatt, P.K. i Reiss, A.J. Jr., (ed.), *Cities and Society* (str. 46-63) New York, *Free Press of Glencoe*.
- Wirth, L. (1956) *The Ghetto*, Chicago, University of Chicago Press.
- Zorbaugh, H.W. (1976) The Gold Coast and the Slum: A Sociological Study of Chicago's Near North Side. Chicago: *The University of Chicago Press* (navedeno prema Čaldaroviću, 1985, 140-146).

Slobodan Bjelajac

RESIDENTIAL SEGREGATION AND INEQUALITIES IN LIVING CONDITIONS

Summary

The main purpose of this paper is to demonstrate the connection between residential segregation in urban areas and the differences that occur between socially segregated parts of the city with regard to living conditions. Living conditions are defined by the indicators of residential and ecological conditions (amount of square metres of area for satisfying the different needs of the population as well as the ecological conditions of the surroundings).

This analysis indicates that a socially segregated city essentially influences living conditions. The inhabitants of lower social segregated parts live in worse conditions compared with the population from higher social types that live in better conditions. (The city was divided into five types of socially segregated zones as follows: „Slum“, „Semi-slum“, „Standard type“, „Semi-elite type“ and „Elite type“). This causes a more intensive exploitation of the lower social strata. Therefore, the planning process should be differentially oriented towards the gentrification of the city.

The relation between segregation and the differentiation in living conditions is not, however, complete with the impact of the first on the second one, but is the reverse as well. The quality of living condition has an important impact on the social segregation of the city. This is because the different social strata of population, due to differences in the possibility of choice, can or cannot choose a part of the city with regard to its quality.

Key words: ecological handicap, gentrification, quality of life, residential segregation, planning.